

IPENS

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

Zelena Evropa po meri mladih

Eco-friendly Europe

Izdavač:

Beogradska otvorena škola
Bulevar oslobođenja 177
11010 Beograd, Srbija
Telefon: +381 11 3065 800
Internet adresa: www.bos.rs

U ime izdavača:

Vesna Đukić

Autor:

Predrag Momčilović

Dizajn i prelom:

Ivana Jevtić

Lektura:

Marijana Milošević

Štampa:

Dosije studio

Godina: 2020.

Publikacija je nastala kroz projekat „50 ideja za Evropu: Novi lideri, nove mogućnosti“ koji realizuje Beogradska otvorena škola uz podršku Omladinske prestonice Evrope Novi Sad (OPENS). Stavovi i mišljenja izneti u publikaciji predstavljaju stavove autora i ne odražavaju nužno zvanične stavove OPENS-a.

Svi termini koji se u publikaciji koriste u gramatičkom muškom rodu podrazumevaju prirodni muški i ženski rod osoba na koje se odnose.

Zahvalnica

Autori ove publikacije bi želeli najlepše da se zahvale mladima iz Srbije, Hrvatske, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Slovačke, Slovenije, Češke, Austrije, Moldavije i Rumunije koji su učestvovali na konkursu „50 ideja za Evropu“, a naročito nagrađenima u oblasti Eco-friendly Europe koje su i bile osnova ove publikacije. Bez njihovih kreativnih i inovativnih ideja ova analiza odnosno publikacija ne bi bila moguća, a posebno im se zahvaljujemo na istrajnosti u pokretanju promena na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i evropskom nivou.

Omladinska prestonica Novi Sad

Omladinska prestonica Evrope je titula koju je dobio Grad Novi Sad za 2019. godinu. Titulu je nosio grad, ali je ona pripadala svim njegovim stanovnicima od 15-te do 30-te godine. A, OPENS – Omladinska Prestonica Evrope Novi Sad je Savez udruženja koji je tu da, zajedno sa svojim partnerima sprovodi program na osnovu kojih je Novi Sad nosilac laskave titule. OPENS je u 2020. godini, podržao 38 organizacija, koje sprovode 42 programske aktivnosti iz aplikacije, po modelu iz 2018. i 2019. godine kada je OPENS podržao 42 organizacije, koje su sprovele 46 programskih aktivnosti iz aplikacije. Tim aktivnostima je samo u 2018. godini obuhvaćeno 75.000 mladih, a tokom 2019-te je uz 917 aktivnosti direktno i indirektno obuhvaćeno preko 904.000 mladih. OPENS je u 2019. godini realizovao ukupno 1140 aktivnosti, sa ukupno 113 865 direktnih korisnika. Ukupan broj indirektnih korisnika je 1 195 624, dok je ukupan broj korisnika iznosio 1 309 489. Tokom godine učestvovalo je 1264 mladih koji su učestvovali u realizaciji programa.

Zelena Evropa po meri mladih

Mladi širom Evrope zabrinuti su za ekološku budućnost svog kontinenta kao i cele planete.

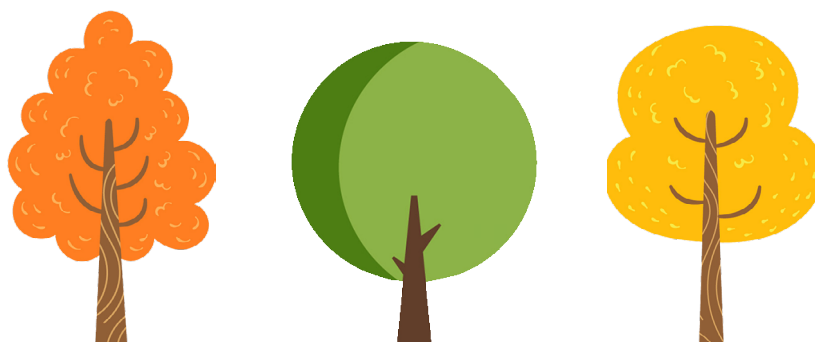
Zbog svakodnevnog susretanja sa sve većim ekološkim problema, raste svest, ali i potreba mladih da se ovi problemi saniraju i da se za mlade obezbedi zelena budućnost. Ovo pokazuju i istraživanja koja kažu da se sve više mladih suočava s klimatskom i ekološkom anksioznošću. Ovaj strah proističe iz osećaja da smo izgubili ili smo na putu da izgubimo nešto veliko i važno, usled degradacije životne sredine i klimatskih promena.

Pa ipak, mladi širom Evrope nisu pasivni. To pokazuje veliki odziv mladih na proteste pod nazivom „Petkom za budućnost“. Ovaj talas protesta koji se proširio svetom i na kojima je učestvovalo više miliona mladih pokrenula je mlada aktivistkinja Greta Tunberg. Takođe, borba protiv klimatskih promena, zaštita životne sredine i javnih dobara visoko su na listi mladih glasača, što su potvrdili i izbori za Evropski parlament, a na kojima su zelene partije, koje se tradicionalno zalažu za rad na ovim temama, dobile veliko poverenje mladih, posebno onih koji prvi put glasaju.

Talas interesovanja mladih za probleme zaštite životne sredine nije samo specifičan za Evropsku uniju. Situacija je slična i u drugim evropskim državama koje nisu još uvek članice Evropske unije. Ovo potvrđuje i veliki broj ideja na temu eko-Evrope, pristiglih na konkurs „50 ideja za Evropu – Novi lideri, nove mogućnosti“. Mladi iz deset država Dunavskog regiona itekako žele unapređenje primene evropskih standarda i vrednosti u rešavanju ekoloških i klimatskih problema.

Kao glavne ekološke probleme mladi iz deset država Dunavskog regiona navode: preteranu upotrebu jednokratne plastike, zagađenje vazduha, vode i zemljišta, nedostatak zelene infrastrukture, nestajanje šumskih područja, manjak javnih zelenih površina, nepostojanja mesta za adekvatno odlaganje i reciklažu otpada, neprimenjivanje mera zelene i održive gradnje, ekstenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, nedostatak ekološke svesti, kao i sveobuhvatan nedostatak prostora gde bi se, kroz teoriju i praksu, učilo o održivom načinu življenja.

Da bi odgovorili na ove probleme mladi u državama Dunavskog regiona razmišljali su proaktivno i često van uobičajnih okvira i predložili su niz rešenja koja mogu biti putokaz ka zelenoj i ekološkoj Evropi po meri mladih.

Plastika, plastika, plastika

Plastika je sveprisutna u našem društvu, od plastične kese koja se koristi prosečno oko 25 minuta i onda bude bačena da bi se raspadala stotinama godina, preko plastične ambalaže u koju je danas sve upakovano, plastičnih cevčica, igračaka i svih mogućih upotrebni predmeta.

Osim što su za proizvodnju plastike potrebna fosilna goriva čija upotreba doprinosi efektu staklene bašte, plastika se jako teško razlaže u prirodi. Jednoj plastičnoj kesi koja se koristi 25 minuta potrebno je barem 500 godina da se razloži u prirodi. Zbog ovoga imamo brda plastike, a plastični otpad možete naći svuda: od najvišeg vrha sveta Mont Everesta pa do Marijanskog rova koji predstavlja najdublju podvodnu tačku. Poseban problem predstavlja mikroplastika koja lako ulazi u lanac ishrane i na kraju završava u organizmu ljudi i životinja, i predstavlja veliki problem za zdravlje.

Muzički festivali okupljaju veliki broj mladih ljudi, ali su i mesta na kojima se generišu velike količine plastike. Jutro nakon festivala ponekad je nemoguće videti travu od upotrebne plastike koja pokriva svaki centimetar festivalske površine. Osim edukacije o štetnosti plastike na ovakvim događajima moguće je smanjiti količinu otpadne plastike prilično jednostavnim rešenjima. Potrebno je jednokratnu ambalažu zameniti onom koja može da se koristi više puta, a na kraju bi gosti i gošće festivala mogli da vrate ovu ambalažu i dobiju refundaciju sredstava. Takođe, nema potrebe da se uz svaki napitak dele i plastične slamčice, ovaj dodatka skoro da je nepotreban. Ukoliko neko zahteva slamčicu moguće je plastične zameniti onim od materijala koji su jestivi ili se mnogo brže razlažu i ne štete prirodi. Umesto plastičnih kesa mogu se koristiti cegeri, rančevi ili papirne kese koje se mogu koristiti više puta.

Ova naizgled prosta rešenja mogu barem delimično smanjiti količinu plastike koja se generiše, a time i smanjiti plastični otpad koji završi na deponijama, ali i u rekama, morima i okeanima.

Voda kao izvor života

Našu planetu često nazivaju i plavom planetom, zbog obilja vode na njoj. Voda zauzima 71% površine Zemlje i najveća količina vode se nalazi u morima i okeanima. Pijaće vode je tek svega 2,5% ukupne količine vode, ali i od te količine čak 98,8% nalazi se u obliku leda i podzemnih voda. Tek 0,3% ukupne pijaće vode nalazi se u dostupnim jezerima, rekama i atmosferi. Zbog toga je izuzetno važno očuvati i racionalno koristiti nama dostupnu pijaću vodu.

Mladi uviđaju da se rešenje za očuvanje pijaće vode nalazi u delovanju pojedinaca, ali i u sistematskim promenama.

Potrebno je uraditi sve što je u moći pojedinca da se smanji količina vode koju koristi, a to može biti od najprostijih stvari: zatvaranje slavine dok se peru zubi, ali i pametno i racionalno zalivanje biljaka. Istovremeno, važno je i insistirati i na sistemu koji bi sprečio ogromne gubitke čiste pijaće vode. U većini zemalja se pijaća voda koristi za ispiranje toaleta, kao i za čišćenje ulica. A primeri pokazuju da je moguće osmisliti sistem prikupljanja kišnice i njena upotreba za ispiranje toaleta ili osmišljavanje korišćenja iste količine vode više puta u različite svrhe.

Osim potrebe za smanjenjem potrošnje pijaće vode, neophodno je obezbediti da voda nesmetano cirkuliše u prirodi i da njeni prirodni filteri, šume, zelenilo, zemljište, atmosfera ostanu čisti kako bi nastavili da nam obezbeđuju život na planeti.

Zelena gradnja za održive gradove

Gradovi nisu samo skup ljudi i gomila betona, gradovi su kompleksan ekosistem u kome sem ljudi žive i biljne i životinjske vrste.

Kako je čovek jedina životinjska vrsta koja kako bi preživela mora sebi da izgradi ili pronađe mesto za život, ova mesta za život trebalo bi da budu što je moguće više u skladu s prirodom. Zelena i održiva gradnja jedan je od načina da se smanji uticaj čoveka na životnu sredinu, ali i da se poveća ugodnost života. Prostim merama pasivne gradnje moguće je uštedeti energiju, a uz dodatak energetske efikasnosti u zgrade i kuće moguće je značajno umanjiti upotrebu prljave energije za zagrevanje i hlađenje domova.

Veliki neiskorišćeni potencijal predstavljaju i gradski krovovi i zidovi zgrada. Ravne krovove zgrada moguće je ozeleniti i time smanjiti efekat toplotnog ostrva koji se stvara usled preterane upotrebe betona i drugih veštačkih materijala. Ovakvi prostori na vrhovima zgrada stanari mogu koristiti kao prostore za smanjenje stresa, ali prostore socijalizacije. Na nekim krovovima, ali i zidovima moguće je sađenje različitih korisnih biljnih kultura koje se mogu koristiti u ishrani ili za dekorisanja doma.

Ovakve zelene zgrade predstavljale bi jedinstvo s javnim zelenim prostorima i formirale bi prijatne održive gradove, u kojima je mnogo blaža temperatura, ali i manji nivo buke i zagađenja.

A šta su zeleni javni prostori?

Zeleni javni prostori integralni su deo naših gradova, a mlade Evropljane brine nestajanje zelenila iz javnih prostora i njihova prenamena za privatne svrhe.

Javni prostori neophodni su za socijalizaciju, a još neophodniji su mladim ljudima koji često nemaju svoj privatni prostor. Mladi ljudi se češće bave sportom i vide zelene javne prostore kao idealne za ovu namenu, jer omogućavaju besplatan vid rekreacije i socijalizacije, jer je sve prisutnija individualizacija i otuđenje.

Osim što obezbeđuju prostor za socijalizaciju i rekreaciju, zeleni javni prostori imaju i važnu pasivnu ulogu u gradovima. Oni ublažavaju efekat toplotnih ostrva, prečišćavaju vazduh, daju kiseonik, ali i ublažavaju efekat poplavnih talasa, umanjuju efekat buke u gradovima, kao jedan od glavnih uzroka zagađenja. Ovakvi prostori blagotvorni su za psiho-fizičko zdravlje stanovnika gradova.

Zbog svih ovih efekata potrebno je ozeljenjavanje javnih prostora, njihovo širenje i međusobno povezivanje. Zamislite grad gde kroz zelene bulevare možete da se krećete biciklom ili pešačite između parkova i šuma, a da pritom ne morate da izlazite na ulicu. Ovakvi gradovi su mogući samo je važno da se na prvo mesto stave ljudi i njihove potrebe i da se prilikom obnove trgova i ulica planiraju i zelene površine.

Evropa bez otpada

Svaki pojedinac kao i industrija na dnevnom nivou generišu veliku količinu otpada. Velika većina tog otpada se prikuplja i odnosi van grada, ali ipak dosta otpada ostaje i u samim gradovima. Mladi primećuju da se otpad generiše uglavnom na onim mestima gde ne postoji adekvatan sistem za njegovo prikupljanje. Takođe, u većini država Dunavskog regiona nivo reciklaže otpada je na niskom nivou, što povećava ekološke probleme, ali i donosi ekonomske gubitke.

Pre svega, potrebno je obezbediti dovoljno kontejnera i kanti za smeće koje se redovno prazne, kako bi se izbeglo zatrpavanje grada smećem. Kao sledeći korak potrebno je obezbediti mesta za separaciju otpada i potrebno je da takva mesta budu svima dostupna. Takođe, kako bi se povećala reciklaža treba razmišljati i na kreativan način: kako zainteresovati građane i građanke da što više recikliraju?

Recikliranje, ali i druge korisne aktivnosti za životnu sredinu i oni koji ih praktikuju, trebalo bi da budu nekako i nagrađeni. Nagrade ne moraju biti nužno novčane, već postoje predlozi kako na zanimljiv i kreativan način motivisati kako mlade tako i starije da primenjuju različite ekološke prakse. Primera radi, moguće je da se na aparatu za reciklažu dobija kredit za javni prevoz, ovim se postiže dupli benefit, reciklira se, a uz to se i podstiče korišćenje javnog prevoza koji mnogo manje zagađuje i zauzima manje prostora od velikog broja privatnih automobila.

Ekološko obrazovanje za održivu budućnost

Često različiti ekološki problemi nastaju ne usled zle namere već usled neznanja ili nemanja svesti o posledicama delovanja. Primetno je da je ekološka svest, posebno među mladima, u porastu, ali i na ovom polju ima još puno prostora za napredak.

Mladima nedostaje više ekološkog obrazovanja i smatraju da se mora raditi na podizanju svesti kada su u pitanju teme poput klimatskih promena, zagađenja itd. Ovakvo obrazovanje ne treba samo da bude u školama i u formalnim institucijama, već je neophodno ekološko obrazovanje uključiti u različite neformalne programe. Takođe, potrebno je da ekološkom obrazovanju bude pristupljeno na zanimljiv, interaktivan i participativan način.

Mladi primećuju da njihove škole nisu pravljene po ekološkim merilima i misle da su potrebne održivije škole, koje će imati više mesta za bicikle, a manje parkinga za automobile, žele škole za zelenim krovovima, škole koje imaju mala poljoprivredna imanja gde može da se vide sve biljke o kojima se na času uči, škole u kojima se reciklira i u kojima se od starih stvari prave nove. Mladima generalno nedostaje više prakse kada je u pitanju ekološko obrazovanje i misle da bi ovakva praksa doprinela boljem usvajanju znanja i podizanju svesti.

„Za obrazovanje je potrebno da znate kako neka biljka raste, ali i da možete sami da je uzgajate, jer nema ništa lepše od toga da gledate kako nešto što ste sami posadili raste i napreduje.”

Zeleni poslovi za dostojanstven život mladih

Osim ekološkog obrazovanja, mladi žele i zelene poslove. Često se dešava da obrazovni kurikulumi u školama odudaraju od tržišta rada i da mladi nakon što završe s formalnim obrazovanjem ne mogu da se snađu na tržištu rada.

Zato mladi žele više zelenih poslova koji će im pružiti dostojanstvene uslove rada, a da pritom ne zagađuju životnu sredinu. Za ovakve poslove je potrebno i prilagođavanje tržišta rada novim uslovima, a ne samo kruto forsiranje mladih da se prilagode zastarelim i izrabljivačkim poslovima.

Razvojem ekonomije u pravcu koji je naveden u prethodnim poglavljima otvorilo bi se puno novih zelenih radnih mesta koja bi pružila mladima šansu za dostojanstven život u skladu s prirodom.

Savezni i partneri u borbi za zelenu, ekološku Evropu po meri mladih

U nastojanju da Evropa bude zelenija i održivija mladi su svesni da pojedinačnom inicijativom mogu malo toga da urade i zato kao veliku prednost vide udruživanje, pre svega s drugim mladim ljudima koji se bore za istu stvar, ali i prednost međugeneracijske solidarnosti, jer samo zajedničkim snagama moguće je da Evropa postane bolje i održivije mesto za dostojanstven život.

Saveze i partnerstva potrebno je sklapati na različitim nivoima. Sa školama je neophodno sarađivati kako bi se obezbedilo podizanje svesti i bolje ekološko obrazovanje. Organizacije civilnog društva prepoznate su kao važan partner koji može doprineti u podizanju svesti, ali i kao važan resurs znanja i kontakata.

Mladi prepoznaju da je potrebno misliti i delovati i lokalno i globalno i zato je bitna i saradnja s lokalnim zajednicama kao pokretačima akcija i promena odozdo. Zatim su tu i mesne zajednice, opštine, lokalne samouprave i gradovi kao važne instance pri pokretanju lokalnih akcija, ali i donošenju planova i strategija koji bi unapredili položaj lokalne zajednice. Za sistematsku promenu lokalni nivo nije dovoljan i mora se raditi i na nivou pojedinih država, ali i između država, jer ekološki problemi ne poznaju granice.

U saradnji s mladima društveno odgovorna preduzeća mogla bi da postanu generator pozitivnih promena i pomognu u otvaranju novih zelenih radnih mesta, kao i podršci zajednicama koje se bore za čistiju životnu sredinu i dostupnija javna dobra.

Kanali i strategije komunikacije

Imati ideju nije dovoljno ukoliko ona nije preneti široj populaciji, a mladi koji svakodnevno odrastaju u svetu digitalnih medija to veoma dobro prepoznaju.

Mladi vide društvene mreže kao jedan od glavnih kanala komunikacije. Na različitim društvenim mrežama moguće je plasirati različiti sadržaj i organizovati kampanje podizanja svesti, javno zagovaranje ili mobilizaciju. Ali društvene mreže nisu dovoljne, potrebna je saradnja i s drugim vidovima medija od novina, preko onlajn-medija pa do televizije. Uprkos tome što su mladi danas uglavnom fokusirani na digitalne medije, većina stanovništva i dalje najviše prati tradicionalne medije i da bi se došlo do što više ljudi potrebno je izgraditi mrežu komunikacije i poverenja.

Na kraju, ali ne manje bitan već možda i ključan, jeste rad na terenu i kontakt s ljudima. Nažalost, COVID-19 pandemija onemogućila je ovaj aspekt komunikacije, ali kada se pandemija bude okončala, rad na samom terenu biće još važniji kako bi se ponovo povezale zajednice.

Kako živimo u svetu koji je sve više zatrpan informacijama i kako pažnja svih, a posebno mladih, sve više opada, neophodna strategija jeste da ideje moraju biti prijemljivo plasirane. Nije potrebno samo pisati dugačke i ponekad dosadne tekstove koje samo manji broj ljudi čita, već je potrebno da sadržaj bude atraktivan i interaktivan. Mogla bi se ostvariti saradnja sa umetnicima, ali i kreatorima novog medijskog sadržaja, koje preko društvenih mreža prati dosta mladih.

Na kraju kao ključna poruka izdvojila se ova: mladi žele da žive u zelenoj, ekološkoj i održivoj Evropi i žele da učestvuju u kreiranju takvog društva, ali bitno je da se i glas mladih čuje i da se mladi uključe u procese kreiranja politika i to ne samo za mlade nego i svih politika koje će voditi boljoj budućnosti.

IPENS

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

